

домості Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>.

20. Чередниченко Л.А. Формування полікультурної компетентності майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Х.: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2012. 265 с.

21. Шолудченко И.Е. Формирование поликультурной компетентности руководителей образовательных

учреждений. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. 2011. № 3(17). С. 342–347.

22. Щеглова Е.М. Развитие поликультурной компетентности будущих специалистов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Омск, 2005. 164 с.

23. Zarate G., Gohard-Radenkovic A., Lussier D., Penz H. Cultural Mediation in Language Learning and Teaching. European Centre for Modern Languages. Council of Europe. Strasbourg Cedex, 2004. 248 p.

УДК 37.013.2:62

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПОШУКІВ ЩОДО РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Остапенко А.С., аспірант

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

завідувач

Центр громадянського виховання

У статті викладено результати аналізу зарубіжних і вітчизняних наукових досліджень сутності поняття «методична компетентність вчителя». Актуалізовано необхідність дослідження сутності поняття «методична компетентність вчителів технологій» у сучасних соціально-економічних умовах.

Ключові слова: компетентнісний підхід, методична компетентність вчителя, розвиток методичної компетентності вчителя технологій.

В статье представлены результаты анализа зарубежных и отечественных исследований сути понятия «методическая компетентность учителя». Актуализирована необходимость исследования сути понятия «методическая компетентность учителя технологий» в современных социально-экономических условиях.

Ключевые слова: компетентностный подход, методическая компетентность учителя, развитие методической компетентности учителя технологий.

Ostapenko A.S. ANALYSIS OF SCIENTIFIC SEARCH FOR THE DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF TEACHER TECHNOLOGIES

The article presents the results analysis of foreign and native scientific researches the essence of the concept of «methodical competence of the teacher». The necessity of studying the essence of the concept has been updated «methodological competence of technology teachers» in modern socio-economic conditions.

Key words: competent approach, methodical competence of the teacher, development of methodological competence of the teacher of technologies.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в нашій державі висунули високі вимоги до рівня професіоналізму педагогічних працівників і освіти в цілому. Інтеграція України у світовий освітній простір передбачає постійне удосконалення системи освіти, підвищення її якості. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. зазначається, що, «за експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в ба-

гатокультурному середовищі та володіють іншими вміннями» [20].

Реалізувати такі завдання спроможний лише педагог, який сам постійно вдосконалюється в умовах інтенсивного розвитку науки, техніки, інформаційного простору, який прагне працювати з використанням інноваційних підходів до розвитку та навчання особистості, творчо підходити до вирішення щоденних педагогічних ситуацій. Якість навчання і виховання, рівень підготовки до життя в інформаційному суспільстві, в умовах ринкової економіки потребує постійної уваги до підвищення рівня професійної компетентності сучасного вчителя.

Ці завдання вирішуються закладами післядипломної педагогічної освіти в процесі навчання педагогічних працівників. Успішному розв'язанню їх сприяє компетентнісний підхід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел показує, що існує значна кількість праць, присвячених запровадженню компетентнісного підходу до змісту професійної діяльності (В. Бондар, І. Зимня, О. Овчарук, О. Садівник, А. Хуторської та ін.), питанням формування та розвитку професійної (С. Багадірова, Є. Бондаревська, Т. Власова, Я. Гаєвць, Г. Голуб, Т. Орджи, Д. Старк та ін.) та професійно-методичної компетентності спеціаліста (Н. Бібік, О. Бігич, Л. Ващенко, А. Волощук, Т. Гущина, О. Зубков, О. Ігна, Г. Кашкар'юв, Т. Волобуєва, Н. Кузьміна, О. Локшина, А. Маркова, Л. Паращенко, О. Пометун, Л. Таланова, Н. Язикова та ін.).

У педагогічній науці досліджено сутність і складові частини методичної компетентності вчителів різних предметів на етапі її формування, тобто під час навчання у вищих навчальних закладах. Однак недостатньо дослідженою вважаємо проблему розвитку методичної компетентності вчителів у процесі їх професійної діяльності у міжкурсовий та курсовий періоди. Найменш дослідженим є питання розвитку методичної компетентності вчителів технологій.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових досліджень, актуалізація необхідності дослідження сутності поняття «методична компетентність учителів технологій».

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичним підґрунтям для розробки методичної компетентності як педагогічної проблеми є праці дидактів минулого та сучасності, у яких розкриваються різні аспекти загальнодидактичної підготовки вчителя (В. Загвязинський, І. Колесникова, П. Підласий), професійної компетентності вчителя (Т. Алексеева, П. Баранов, Р. Богданова, Л. Кобишева, А. Кочетов, Н. Кузьміна, С. Кульневич, М. Лапчик, О. Лебедев, С. Чистякова), формування дидактичних умінь учителя (В. Паламарчук, В. Чайка, А. Щербаков), застосування інноваційних технологій навчання (Н. Мальцева, О. Пехота, Л. Пироженко, А. Фасоля, Н. Якса та ін.).

Існує низка досліджень, що окреслюють деякі аспекти цієї проблеми: методологічну компетентність та методологічну культуру (Т. Алексеева, П. Баранов, Р. Богданова, А. Кочетов, С. Кульневич, О. Лебедев); методичне мислення (О. Гончарук, Н. Кузовлева, Ю. Кулюткін, Г. Сухобська); методичну рефлексію (О. Анісімов, Н. Посталюк). Як

зауважує А. Мормуль, у зв'язку зі змінами характеру запитів на освітні послуги компетентнісний підхід до організації професійної підготовки вчителів потребує перегляду через призму методичної компетентності [16].

Розглянемо деякі результати дослідження поняття «методична компетентність» вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Так, група вчених (Н.А. Глузман, Н.В. Кузьміна, Т.С. Мамонтова, В.С. Шаган та ін.) визначають методичну компетентність як інтегральну професійно-особистісну характеристику педагога із визначенням професійно значущих особистісних якостей [7; 12; 15; 24].

Т. Гущина теж характеризує методичну компетентність як інтегральну багаторівневу професійно значиму характеристику особистості й діяльності педагогічного працівника [9].

О.Н. Ігна зазначає, що «методична компетентність учителя (методична майстерність) – це результат психолого-педагогічної, методичної, предметної підготовки, особистого науково-дослідницького та професійного досвіду, що представляє собою інтегративну особистісно-професійну характеристику вчителя, яка проявляється в його педагогічній і науково-методичній діяльності» [10, с. 90–94].

Деякі науковці (Г.В. Кашкар'юв, В.А. Адольф) вважають, що методична компетентність майбутніх учителів полягає в оволодінні засобами, шляхами, формами, методами та прийомами педагогічних впливів і продуктивному їх використанні й диференціації; в умінні ефективно застосовувати теоретичні професійні знання у практичній діяльності [1; 11].

Також окремі науковці (О.В. Лебедева, О. Зубков, Т. Волобуєва) розглядають методичну компетентність у зв'язку з дидактичною. О. Зубков вважає методичну компетентність учителя здібністю розпізнавати та вирішувати методичні завдання, проблеми, що виникають у педагогічній діяльності вчителя; зауважує, що її структура визначена методичною культурою, методичним мисленням, методичною творчістю та мобільністю вчителя. Так, О.В. Лебедева наголошує на зв'язку методичної компетентності зі знаннями в галузі дидактики, методики навчання предмета, уміння логічно обґрунтовано конструювати навчальний процес для конкретної дидактичної ситуації з урахуванням психологічних механізмів засвоєння знань [13]. Т. Волобуєва стверджує, що «методична компетентність передбачає володіння різноманітними методами навчання, знання дидактичних методів, прийомів і вміння застосовувати їх

у процесі навчання, знання психологічних механізмів засвоєння знань і вмінь» [3, с. 33–42].

Т.Б. Руденко, О.В. Лебедева, І.Є. Малова розглядають поняття «методична компетентність» у залежності від професійного досвіду: як набір професійних знань і певних умінь, що дозволяють учителю-предметнику здійснювати професійну діяльність успішно [21; 13; 14].

Н.Л. Цюлюпа, визначаючи методичну компетентність учителя як систему знань, умінь, практичного досвіду та наявних педагогічних здібностей, спрямованих на реалізацію професійної діяльності, акцентує на здатності вчителя до постійного самовдосконалення [23].

Нам здається більш точним визначення, що надає поняттю «методична компетентність» Я.С. Гаєвець, трактуючи його як системне особистісне утворення, яке виявляється у здатності до здійснення та організації процесу навчання з предмета на рівні сучасних вимог, спроможності до успішного розв'язування методичних задач, що ґрунтується на теоретичній і практичній готовності до викладання предмета [5].

Також ми згодні з А. Волощук, яка характеризує методичну компетентність педагогів із погляду спроможності якісно здійснювати освітньо-виховну діяльність, творчо реалізувати набутий теоретико-практичний досвід, залучати ефективні технології навчання, виховання й розвитку, прагнення до неперервного професійно-особистісного самовдосконалення [4].

Методична компетентність включає володіння різноманітними методами навчання, дидактичними прийомами й умінням застосовувати їх у процесі навчання, тому ми поділяємо думку Ю.П. Поваренкова, який наголошує, що до складу методичної компетентності входять знання, уміння, здібності, необхідні для організації навчально-виховного процесу, включаючи визначення педагогічних цілей і завдань, відбір навчального матеріалу, планування та реалізацію педагогічних впливів, контроль і регулювання результатів [17].

До складових частин розвитку методичної компетентності вчителя В. Галай відносить розвиток його методичного мислення та методичної культури. Методичне мислення розглядається автором як таке, що забезпечує вміння вчителя застосовувати наявні знання для реалізації цілей виховання і навчання відповідно до методичної теорії та конкретних умов навчання. У структуру педагогічного мислення він включив продуктивне, аналітичне, репродуктивне, творче і методичне мислення. В основу ме-

тодичної компетентності науковець покладає творче і методичне мислення [6].

Як бачимо, учені майже одноставні в розумінні сутності методичної компетентності як такої, що є здатністю особистості до самореалізації та постійного самовдосконалення; готовністю до використання сучасних навчальних технологій, методик, прийомів на основі предметних, дидактичних, методичних знань і вмінь, спроможністю діяти результативно й ефективно розв'язувати методичні задачі, що виникають в освітньому процесі.

Вважаємо, що методична компетентність як складова частина педагогічної компетентності та майстерності недостатньо досліджена, особливо теоретичні основи розвитку методичної компетентності вчителів конкретних дисциплін.

Є декілька досліджень методичної компетентності вчителя математики. Так, С.О. Скворцова вважає, що їх дидактико-методична компетентність ґрунтується на певному рівні сформованості теоретико-математичної, психолого-педагогічної компетентності і містить два компоненти: базовий та спеціальний. Базовий компонент стосується загальних основ планування й конструювання навчання, організації та керування діяльністю учнів. Спеціальний передбачає наявність математичної підготовленості, знань методик викладання окремих питань курсу та умінь їх застосування тощо. Методична компетентність учителя математики розглядається науковцем як «теоретична і практична готовність до проведеного заняття із математики за різними навчальними комплектами, що виявляється у сформованості системи дидактико-методичних знань і умінь із окремих розділів та тем курсу, окремих етапів навчання та досвіду їх застосування (дидактико-методичних компетенцій), спроможність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні методичні задачі» [22, с. 93–94].

Л.С. Барна, М.М. Барна та А.В. Степанюк розглядали поняття «методична компетентність учителя біології» та дали, на наш погляд, досить конкретну змістову його характеристику, зокрема оволодіння такими основними компетентностями: знання змісту і принципів побудови шкільного курсу біології; вміння оптимального вибору форм та методів навчання біології; володіння різноманітними способами активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках біології; вміння використовувати новітні технології навчання у навчальному процесі з біології; здатність забезпечувати формування позитивної мотивації учнів до вивчення біології; знання вимог до облаш-

тування кабінету біології; сформованість навичок самоосвіти; рефлексія результатів власної діяльності; вивчення передового педагогічного досвіду [2].

Найменше досліджено проблему формування методичної компетентності вчителя технологій. В. Галай зазначає, що методична компетентність учителя технологій є сукупністю його методичних знань, навичок і вмінь та індивідуальних, суб'єктних і особистісних якостей, що функціонує як здатність адаптувати, організовувати, досліджувати й контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвиваючий аспекти навчально-трудова професійної освіти [6].

У сучасних умовах реформування освітньої галузі науковий інтерес становлять сучасні досягнення педагогічної освіти Республіки Польща, яка увійшла до єдиного європейського простору вищої освіти й відзначається запровадженням нових концепцій та моделей у підготовці педагогічних кадрів. Значний інтерес становлять праці польських учених щодо професійної підготовки інженерів-педагогів у вищих технічних навчальних закладах (Е. Нероба), професійного навчання в центрах неперервної освіти (А. Мушиньські), організації педагогічних практик студентів вищої педагогічної школи (У. Новацка) [8; 25].

Розвиток методичної компетентності вчителя технологій передбачає єдиний і нерозривний цілеспрямований процес розвитку системи фахових знань, мотивації, здатності відчувати більш високі моральні та естетичні емоції, контролювати негативні емоції; здобуття навичок ефективних дій у різних видах професійної діяльності.

У Концепції «Нова українська школа» серед 10 ключових компетентностей виділено ініціативність і підприємливість, що передбачає: уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави; вміння раціонально поводитися як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо [20].

Формування ключових компетентностей школяра є основою для його подальшої успішної діяльності, життєвої самореалізації, що залежить від рівня розвитку методичної компетентності педагогів, у т. ч. вчителя технологій.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, дослідження наукової проблеми формування методичної компетентності вчителя технологій, на наш погляд, мають бути спрямовані на: визначення організа-

ційно-педагогічних умов оволодіння змістом і вимогами освітньої галузі «Технології», уміннями відповідного оптимального вибору форм і методів навчання, способами активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках технологій; знання вимог до облаштування кабінетів, майстерень; прагнення до самоосвіти; формування інтересу та готовності до використання новітніх технологій у навчальному процесі, вивчення й упровадження кращих практик педагогічного досвіду; здатність формувати позитивну мотивацію учнів до уроку технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя. Красноярск: М-во общ. и проф. образования РФ; Краснояр. гос.ун-т, 1998. 309 с.
2. Барна Л.С., Барна М.М., Степанюк А.В. Підготовка вчителів біології: компетентнісний підхід. Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. С. 147–152.
3. Волобуєва Т. Структура професійної компетентності сучасного педагога. Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В.І. Сипченка. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2005. Вип. XXVHL. С. 33–42.
4. Волощук А. Формування методичної компетентності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2012. 22 с.
5. Гаєвець Я.С. Методична компетентність як мета та результат підготовки вчителя початкових класів. Наука і освіта. 2012. № 8. С. 38–42.
6. Галай В. Розвиток методичної компетентності вчителів технологій в умовах модернізації вищої освіти. URL: http://library.udpu.rg.ua/labrari_files/zbirnuk_nayk_praz/2010/2010_2_11.pdf
7. Глузман Н.А. Методико-математична компетентність майбутніх учителів початкових класів: монографія. К.: Вища школа, 2010. 407 с.
8. Грищук Ю. Педагогічна освіта у Республіці Польща як об'єкт міждисциплінарного дослідження ISSN 2412-0774. Continuing professional education: theory and practice. Series Pedagogical sciences. 2016. № 3–4(48–49). S. 109–115.
9. Гущина Т. Формирование методической компетентности педагогических работников учреждений дополнительного образования детей в процессе повышения квалификации: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Ярославль, 2001 252 с.
10. Игна О.Н. Структура и содержание методической компетентности учителя иностранного языка. Ярославский педагогический вестник. 2010. № 1. С. 90–94.
11. Кашкаръов Г.В. Концептуальні засади формування в майбутніх учителів педагогічної компетентності щодо розвитку критичного мислення в учнів. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2008. № 4. С. 75–80

12. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М.: Высшая школа, 1990. 149 с.
13. Лебедева О.В. Развитие методической компетентности учителя как средство повышения эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Нижний Новгород, 2007. 184 с.
14. Малова И.Е. Непрерывная методическая подготовка учителя математики: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.08. Ярославль, 2007. 42 с.
15. Мамонтова Т.С. Формирование профессионально-методической компетентности будущего учителя математики в педвузе средствами курса «Теория и методика обучения математике»: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Ишим, 2009. 233 с.
16. Мормуль А. Методична компетентність майбутніх учителів гуманітарного профілю як педагогічна проблема. Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. 2009. Вип. 43. С. 176–179.
17. Поваренков Ю.П. Психология профессионального становления личности. Курск. 1992. 196 с.
18. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Основна школа. 2005. Вип. 3–4.
19. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Вид. група «Основа». 2005. С. 32–33.
20. Розпорядження КМУ № 988-р від 14 грудня 2016 р. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934?=&print>.
21. Руденко Т.Б. Формирование дидактико-методической компетентности будущего учителя начальных классов в современных условиях: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Волгоград, 1999. 312 с.
22. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. Наука і освіта. 2009. № 4. С. 93–94.
23. Цюлюпа Н.Л. Педагогічні умови формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. К., 2009. 213 с.
24. Шаган В.С. Педагогическое сопровождение процесса развития методической компетентности преподавателя колледжа: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Ижевск, 2010. 24 с.
25. Zaczynski W. Proces kształcenia. Encyklopedia pedagogiczna / pod red. W. Pomykalo. Warszawa, 1993. S. 626.

УДК [37814.043:33]:316.77

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Петренко В.О., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та іноземної філології
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Стаття висвітлює окремі аспекти вияву мовної, мовленнєвої, комунікативної, лінгвістичної, дискурсійної компетенцій особистості фахівця економічної сфери в ситуаціях міжкультурної професійної взаємодії. На основі аналізу теоретичних джерел запропоновані показники сформованості згаданих компетенцій. Розглянуто особливості формування мовної особистості майбутнього економіста, що мають бути враховані під час підготовки студентів-економістів до міжкультурної професійної взаємодії в умовах вищого навчального закладу.

Ключові слова: мовна особистість, економіст, мовна компетенція, мовленнєва компетенція, комунікативна компетенція, лінгвістична компетенція, дискурсійна компетенція, міжкультурна професійна взаємодія, професійна підготовка.

Статья освещает отдельные аспекты проявления языковой, речевой, коммуникативной, лингвистической, дискурсионной компетенций личности специалиста экономической сферы в ситуациях межкультурного профессионального взаимодействия. На основе анализа теоретических источников предложены показатели сформированности упомянутых компетенций. Рассмотрены особенности формирования языковой личности будущего экономиста, которые должны быть учтены при подготовке студентов-экономистов к межкультурному профессиональному взаимодействию в условиях высшего учебного заведения.

Ключевые слова: языковая личность, экономист, языковая компетенция, речевая компетенция, коммуникативная компетенция, лингвистическая компетенция, дискурсионная компетенция, межкультурное профессиональное взаимодействие, профессиональная подготовка.